

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

פרשת שופטים

תשע"ט

295

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

לשם שמים - להודות לה' על הנסים הגדולים שנעשו עמכם.

חתם סופר' לקוטיים

תשובה מאהבה בקריאת שמע

"ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ידך לבבכם..." (א כ)

"אפלו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, פדאי אתם שיושיע אתכם" (רש"י).

פרש הצדיק רבי פינחס סאסיש מסטניסלב:

תשובה הנעשית מראה מתקבלת, ואולם היא מועילה רק להגן על החוטא מהיסורים, אך לא כדי שייכל לנצח את אויביו. לעמדת זאת תשובה הנעשית מאהבה מועילה אך לנצח את האויבים. לפיכך אמרו שהקורא 'קריאת שמע' ובכך מגביר בלבו את אהבת הבורא, זוכה לנצח את אויביו.

רבי פינחס סאסיש שחי לפני כמאתים שנה בעיר סטניסלב היה צדיק נסתר, ומספר עליו, [בתולדות המחבר בראש הספר] ששהיה יושב בבית המרחץ בעירו, והיה מזכיר לכל יהודי לברך ברכה ראשונה וברכה אחרונה, ועונה אמן אחר ברכותיהם.

קריאת שמע כנגד התמיד

"ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום" (א כ)

במדרש (ילקוט ואחשבה תהלה) נאמר שהקורא קריאת שמע בשחרית ובערבית, נחשב לו כאלו הקריב תמיד של שחר ושל בין הערבים כהלכתם. ומן הדברים דרש החיד"א מהפסוק שלפנינו: "ואמר... שמע ישראל" - הקפידו לקרא שמע ישראל פעמים בכל יום, ויהי שם לך הדבר כאלו "אתם קרבים היום" - תמיד של שחר ושל בין הערבים.

"השיבה שופטינו... והסר ממנו יגון ואנחה"

"ונגשו הכהנים... כי כם בחר ה' אלקיך... ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע" (כ א)

דרש רבי נתן לופרנט:

על פי הנהגתם של בחירי העם - מנהיגי העדה, נגזר דינם של "כל ריב וכל נגע" הבאים על ישראל. כפי שאמרו חכמים (שבת קל"א): "אם ראית דור שצרות רבות באות עליו - צא ובדק בדיני ישראל, שכל פרענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דיני ישראל".

מסבה זו תקנו לנו לבקש בתוך ברכת "השיבה שופטינו: והסר ממנו יגון ואנחה", שפאשר נזכה לשיבו שופטינו לשפט בצדק פבראשונה, ממילא יסורו מאתנו היגון והאנחה.

'שארית נתן' לקוטי תפלות

שכן הלכה מיחדת מהלכות נר חנוכה נרמזה בו:

ביחס למקום הנחת החנוכה פסק השלחן ערוך (או"ח תרע"א): "מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל; ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין". לכה רמז הכתוב שלפנינו: "לא תסור מן הדבר אשר יצו לך", ובפרט במצות החנוכה שמתקיימת בו: "מיין ושמאל".

אבו ישראל

מבאר אמונים

מקורות על מעלת ענת אמן

'שופטים ושופרים' - פותחים שערים

"שופטים ושופרים תתן לה בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך" (טו ז)

"הרהרתי ביום הקמת המצבה, לאחד שהיה מהמזהירים ומפקחים על כל אחד ועל הילדים שיענו אמן, ואמרו חז"ל (שבת ק"ט ב): 'כל העונה אמן בכל כחו פותחים לו שערי גן עדן' שצאמר (ישעיה כו א): 'פתחו שערים ונבא גוי צדיק שמו אמונים' אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן".

ובזה יש לפרש המקרא קדש: 'שופטים ושופרים תתן לה בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך', ששערי הגן עדן הפה השערים האמתיים שה' אלקיך נותן לה, והפתוח מזהיר שתתן לה שופטים ושופרים שיהירו את העם שאלו, ויהי שמו של השופט על כל ברכה אמן, ובה אהם זוכים להשערים שישפתחו להם שערי גן עדן".

עשרת יחשי' לנגמ"א פרייגד גאב"ד ירושלים

ירדה למצרים - לשם שמים

"רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס" (טו ט)

יש להבין, הלא הירדה למצרים לא נאסרה אלא במטרה להשתקע שם (רמב"ם מלכים ח, ו) ומאי נפקא מנה בעבורנו אם הפולק ישיב את העם למצרים רק כדי שירכשו בעבורו סוסים?

תנ"ך החתם סופר:

אף שמצד הדין מותר לרדת למצרים לצרכי מסחר, רצתה התורה שהירדה למצרים תהיה במטרה לברך את ה' ולהודות לו בראית המקומות שנעשו בהם נסים לישראל, ולכן הזהירה שלא ירדו העם למצרים "למען הרבות סוס", שכן אז יסוהו דעתם מההודאה לה, אלא

המתפלל על דורו מאריך ימים ופרנסתו מתברכת

"ושפטו את העם משפט צדק... צדק צדק תרדך למען תחיה וירשת את הארץ" (טו ז)

"ושפטו את העם משפט צדק" - שיהיו מלמדיו זכות על הדור" (תנחומא ד).

בגמרא (ברכות לב ב) מובא: "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת. תמיהה הגמרא: וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה, תורתן היאך משתמרת, ומלאכתן היאך נעשית? ותראה: "מתוך שחסידים הם, תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת".

ומן לדברי הגמרא דרש ה"תב סופר" מהכתוב שלפנינו: מצוה התורה על מנהיגי הדור: "צדק צדק תרדך" - הרבו בתפלה ובלמוד זכות על דורכם [כדברי התנחומא], ואל תחששו שמא מתוך כך תשכחו את תלמודכם ובכך תסגנו את חייכם, [כפי ששינוי (אבות ג ח): "השוכח דבר ממשנתו... כאלו מתחייב בנפשו"], שכן מבטח לכם שתורתכם תשמר - "למען תחיה". ואף אל תחששו מאבדן פרנסתכם, שכן מלאכתכם תתברך - "וירשת את הארץ" - כירשה הפאה ללא מאמץ.

כתב סופר

עצה להנצל ממשכבות זרות בתפלה

"כי יפלא מוקד דבר למשפט... דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו" (ח ז)

האדמו"ר רבי שלמה מרדומסק דרש מפסוק זה רמז לסגולה המסייעת להתגבר על המשכבות הזרות העולות לאדם בשעת התפלה.

"כי יפלא מוקד... דברי ריבת בשעריך" - אם תתקשה לשמר את כונתך כראוי בעת פותחך שערי פיך להתפלל, לבל יתעצמו מחשבות זרות בתפלתך, עצתך היא: "וקמת ועלית" - שהמחשבה הראשונה שתעלה על לבך בקומתך משנתך, תהיה: "אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו" - על צער השכינה בשל היות מקום המקדש שומם וחרב.

תפארת שלמה

רמז למצות נר חנוכה וברכתה

"לא תסור מן הדבר אשר יצו לך מיין ושמאל" (ז י)

בגמרא (שבת כ"א א) מבאר שהסבה שאנו מברכים על הדלקת נר החנוכה אשר קדשנו במצוותיו וצונו אף שהיא מצוה מדרבנן, היא משום שאף על קיום דברי החכמים נצטינו בתורה, בפסוק שלפנינו: "לא תסור מן הדבר אשר יצו לך..."

הוסיף והאיר ראב"ד ירושלים רבי ישראל יעקב פישר, כי לא לחנם דרשו פסוק זה במקדש לגבי מצות נר חנוכה,

"המברך מעיד בברכתו של הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הברכה, והעונה אמן הוא מקים השטר, והוא העקר. שאין קיום העדות בעד ראשון אלא בעד שני, שהעדות נגמר על ידו והעונה אמן הוא העד השני... כי עמו העדות קיים".

רבנו בחיי שמואל יד לא

"על פי שני עדים... יקום דבר"

השפמת בית המדרש (ה)

למוד קדם התפלה (ב)
תפלה הבאה מתוך דברי תורה - מתקבלת!

רבותינו גדולי עולם העידו, כי הקדמת למוד התורה לתפלה, מסייעת עד מאד לקבלת התפלה. כן אמר רבנו יחזקאל איב"ע: "אשר איש שקובע את התורה קדם התפלה, ואחר כך יתפלל לה' בכנהגו... ואז בלי ספק יפתחו לפניו שערי תפלה" (ערוך דבש ח"ב דרשה א). בדומה לכך אף העיד הישפת אמת (שבועות תרס"א): "כל תפלה הבאה מתוך דברי תורה - מתקבלת".

סקור לדברים דרש הישפת אמת מלשון הפתיחה בתהלים (מטה ח): "קורבו ה'... לכל אשר יקראו באמת", והרי "אין אמת אלא תורה" (אי"כ"ב).

מקור נוסף לדברים הביא רבי יעקב בן מרדוסקס על פי דרשת הירושלמי על הפסוק (שם י"ז א): "תפלה לךוד שמה ה' צדק הקשיבה ונתי האזינה תפילתי בלא שפתי מרמה" - "הקשיבה ונתן" זו רגון תורה, האזינה תפילתי" זו תפלה. הרי שיש להקדים תורה לתפלה (אמרי דוד ואתחנן תהלה).

הלמוד והתפלה קשורים זה בזה!

קשר הדיוק קיים בין התורה לתפלה. כדבריו הנודעים של החזונו איש באגרותיו

(ח"א אגרת ב): "הלמוד והתפלה קשורים זה בזה, עמל הלמוד עוזר לאור התפלה, והתפלה עוזרת אל הלמוד..."

קודם ליסוד זה הנצ"ב מוולוז'ין אשר באר את דברי הגמרא (הגיה"ב ב): "כל העוסק בתורה בליקה - תקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהלים מב ט): 'ויקם צנה ה' חסדו...', ומה טעם 'ויקם' צנה ה' חסדו" - משום "ובליקה שירה עמי"; כי הנה סיום הכתוב שם הוא: "תפלה לא-ל-תי", ומשמע שתכלית אותו "חוט של חסד" שנמשך על העוסק בתורה, הוא כדי שייכלל בתפלה בבקר פראוי, שבו התורה מסתעפת לתפלה להתקבל (השטח דבר ויקרא ח' כ).

הסבר נפלא לדברים אמר רבי אהרן קוטלר, ראש ישיבת לייקווד:

גדרה של תפלה הוא התקבולת לה. התקבולת זו צריכה להעשות בעת ובמקום שה' קרוב אלינו, ככתוב (ישעיהו ה): "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", והנה, קדם התקבולת היתה תורה השכינה בתוכנו בבית המקדש, ולאחר שהתרחק מאתנו ה' התקבולת בית המקדש התפלות אנו נשמעות בבתחלה (ראה אגרת א, מד).

אולם מסתבר כי אף כיום יכולים אנו להשרות את השכינה בתוכנו, וזאת על ידי למוד התורה הקדושה, כדברי הגמרא (ברכות ח א): "מיים שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד". ומצא אפוא ללמוד התורה מקרב את השכינה אלינו, ותפלה הנאמרת מתוך למוד תורה סגלתה גדולה להתקבל בראיו לפניו (משנת רבי אהרן - מאמרים, ח"א ע"א).

למוד גמרא מכרית את הקלפות

בדרך סוד הביא המנחת אלעזר ממונקאטש בשם זקנו בעל 'בני יששכר', כי המקפיד ללמוד גמרא בכל בקר קדם התפלה, זוכה

שעל ידי כך תעלה תפלתו לפרום על ידי המלאכים נושאי הפסא ומעלי התפלות, הלא הם: גבריאל, מיכאל, רפאל ואוראל - ראשי תבות 'גמרא' (דברי תורה מהד"מ אות ט, וי"ש אות פא).

הישר שלום מבעלזא הביא בשם החוזה מלבריו, שכאשר אדם לומד דף גמרא לשם שמים קדם התפלה, אזי המאור שבתורה מכרית את הקלפות ומפנה דרך לעליית תפלתו לפני פסא הכבוד (מה"ש מבעלזא האזינו).

עוד באר בבית אהרן מקרלו (שבט שובה) בשם רבי שלמה מקרלו:

מלכתחלה עשה האלקים את האדם ישר מקהלת ז"ט, אלא שעוונותיו גורמים לו לענת את דרכו ולהתרחק מה', ומשום כך אף תפלותיו אינו נאמרות בכנהגה הראינה. על ידי למוד הגמרא בעיון קדם התפלה מישר האדם את שכלו, ושוב לדרך הישר בבתחלה, ומתוך כך אף תפלותיו ובקשותיו נאמרות בכנהגה הראינה והישרה - למען כבוד שמים, ודבר זה מסייע בעדו להתקבל.

למוד קדם התפלה מועיל לכפנה

ללמוד שלפני התפלה יש סגלה מיחדת להועיל לאמירת התפלה בכנהגה. כפי שהביא הש"ח הקדוש (מס' תמיד נר מצוה) בשם המקביל הקדמון רבי מנחם די לונגאנו: "יש עוד עשרה דברים שעוזרים על הכפנה, והפסק גורמים בפולחה... הראשון, והוא הגורם הגדול שבכלם: 'תורה'; דע, כי כשירבה האדם העסק בתורה ובמצוות, הנה בסבת זה ובאמצעותו, יקרב אל האלהים ויתקבל אליו, ותהיה יראתו ואהבתו תקועה בלבו. ואז כשיקום להתפלל, לא יקשה עליו כלל להתחנן ולכן לבו. אבל יקל עליו מאד, כי תכף ימיד מצא השם יתברך בפתח שבתו, כיון שהוא מוכן לקבו...".

דבר זה היה שגור על לשוננו של הפנה"ד מבעלזא: כשיהי' לומד דף גמרא לפני התפלה, אזי ה' יברוך הוא ברוך אחר, וה' אמת' הוא אמת' אחר, וכל היום מתנהל בצורה שונה לגמרי (ותפלה חנה' ע"א קלה).

וכן כתב במאור ושמש (בראשית, ע"פ 'ויאמר אלקים יהי ורשי') בנגוע לקריאת שמע:

"ועצה העיוצה לזה... שלא יבלבלו אותו מחשבות זרות כל כך, הוא שילמד הרבה קדם התפלה משניות גמרא וזה, על כפנה שעל ידי למודו יכל לומר 'שמע ישראל' ה' אלקינו ה' אחד' פת' וככונו. ואם ילמד על כפנה זה בודאי יזכה להמליך להקדוש ברוך הוא על כל העולמות - עליונים ותחתונים".

רמז לדברים דרש התפארת שלמה מרודוסקס (פריים) מלשון הפסוק (ספרא ט כח): "ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" - "ובבאה" לעמד בתפלה "לפני המלך" מלכי המלכים, אמר עם הספר" - על ידי הלמוד בספרי הקדש, "ישוב מחשבתו הרעה" ותהא תפלתו זכה וברורה, ללא מחשבות זרות.

הברכה שבלמה

כבו שלוש. היא החלה להתקדם כדי לתפס מקום. האוטובוס צבר מהירות, ופתאום - נעצר בחריקת בלמים...

מסתבר כי מכונית פרטית שנכנסה למסלולו גרמה לו לבלם בהפתעה, והתוצאה הייתה לא נעימה כלל; הדרך הבלימה הפתאומית גרם לכמה מהנוסעים לאבד את שיוי משקלם ולהחבט במושב שלפניהם.

במקרה של האשה ובנה התוצאות היו קשות עוד יותר. האשה עצמה אוחזה היטב בפסא שלצדה, אולם ידה נשמטה מידו של בנה הפעוט והוא עף בכל העצמה הישר אל קדמת האוטובוס...

הפעוט עף, אולם מיד נבלם בגופו של אותו בחור שעמד, אף לא, כדי לומר את ברכות השחר בחברותא.

לאם שהספיקה כבר לעצר את נשימתה בבעתה, לא נותר אלא לאחו שוב בגידו של ידה המכהלה ולהתישב עמו בניהוחא בפספל הפנוי הקרוב.

כמו רבים מהנוסעים, גם אני הבטתי מן הצד במחנה שארו בסך הכל שניות ספורות ורעדתי בכל גופי. היה זה נס, נס של ממש. גרעתי רק מלשעור כיצד הייתה התוצאה עלולה להראות אלמלא נבלמה ופילתו של הילד בגופו - ושמו נכון יותר לומר: בברכתו של החבור הצעיר.

אותו נוסע שקדם לכו העיר לבחור בצורה נוטה, חש כפי הנראה באי נעימות מיחדת והוא נגש להתנצל בפני החבור. אולם הלה, אשר כמו בהארה שמימית, בדיוק באותו רגע סים את ברכת: "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל", ונגה מפי חבריו באמן והתישב במקומו כאלו דבר לא ארע. הוא לא ממש הבין על מה המהומה. מסתבר כי מחו היה נתון פלו באמירת הברכה בכנהג, והוא לא חש במתחש.

רק כאשר שבתי לביתי בערב וספרתי לילדי את הנס שקרא עיני בבקר, הבנתי את עמק משמעות העניו. ליתר דיוק, בני הגדול הוא שהבא את תשומת לבי לעבדה, כי המקפיד על עניית אמן מכנה בלשון הפתוב: "שמר אמנים", לא: "עונה אמנים", או: "אומר אמנים"; הנה, בעיני ראיתי את השמירה הגדולה שהעולם זוכה לה בזכותם.

הוספתי ואמרת' לילדי:

"בפעם האו ראיתם את הישועה בעיניכם, אולם חשוב שתדעו כי גם כאשר העין לא רואה זאת במוחש, הלב בודאי יודע ומאמין כי אסונות רבים נמנים בכל יום פתוצאה מהקפדתכם על עניית אמן". הן מי לנו גדולים מהקמי ישראל בכל הדורות אשר העידו על כך!

אשרים בני אמנים, אשר החדרתם את המצוה הנפלאה הא בעם ישראל, אשרים שהלכתם בדרך לא זרועה, התאמצתם, התעששיתם ולא נרתעתם, והנה זוכים אתם לראות בעיניכם בתוצאות הנפלאות.

אשרים! מי יוכל לאמז את זכויותיכם!

בהערכה רבה ובברכה, ג.ב. ירושלים.

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו.